

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตบทบาทของสตรีไทยมักถูกจำกัดโดยวัฒนธรรม ประเพณี โดยให้มีบทบาทเฉพาะในครัวเรือนเท่านั้น ในวัยเด็กพวกเขาจะเรียนรู้งานเย็บปักถักร้อย งานฝีมือ งานครัว และงานดูแลเด็ก เมื่อยามเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็เริ่มเรียนรู้การดูแลบ้านเรือน ดูแลเอาใจใส่สามี บุตร บิดามารดาทั้งฝ่ายตน และฝ่ายสามีเมื่อยามเจ็บป่วยและชรา¹ นอกจากนี้ปัจจัยทางวัฒนธรรม ประเพณี แล้วอิทธิพลของศาสนาขงจื๊อ พุทธ และพราหมณ์ ต่างก็มีอิทธิพลต่อบทบาทและสถานภาพสตรี โดยทำให้เกิดความเชื่อถือที่ว่า สตรีไทยมีค่าต่ำกว่าชายดังคำกล่าวที่ว่า "ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน"

ศาสนา ได้มีอิทธิพลต่อบทบาทและสถานภาพสตรีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา จากการรับเอาศาสนาพราหมณ์ เข้ามาในสังคมไทย ทำให้สตรีไทยถูกจำกัดบทบาทเฉพาะในครัวเรือนเท่านั้น สตรีไม่ได้รับการสนับสนุนให้มีการศึกษา และเมื่อขาดการศึกษาแล้วสตรีไทยในสมัยนั้นจึงมีบทบาท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ลลิต โภคิยานนท์ และ อรวรรณ ศุภกัญญา, รายงานการประเมินผลรายได้เฉลี่ยของสตรีชนบท. (กรุงเทพมหานคร : คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2531).

จำกัดอยู่เฉพาะในครอบครัว¹ บทบาทและสถานภาพสตรีไทยเริ่มดีขึ้น เมื่อรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาภาคบังคับเมื่อ พ.ศ. 2464 ทำให้สตรีไทยมีโอกาสได้รับการศึกษาทัดเทียมกับบุรุษ และทำให้สตรีมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงบทบาทและสถานภาพสตรีในช่วง พ.ศ. 2461-2518 ดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการรับค่านิยมและแนวความคิดจากประเทศตะวันตกเข้ามาในสังคมไทย และทำให้ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ก็เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้สตรีไทยได้รับสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกับบุรุษ ดังปรากฏในกฎหมายรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น พ.ศ. 2478 ได้มีกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ชายมีสิทธิจดทะเบียนสมรสกับภรรยาได้เพียงคนเดียว สตรีเริ่มมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เมื่อสตรีได้มีโอกาสไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ดังเช่นบุรุษส่งผลให้สตรีมีบทบาทมากขึ้นในสังคม การเปลี่ยนแปลงบทบาทและสถานภาพสตรีดำเนินไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของสังคมขณะนั้น โดยไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นแบบแผนจากรัฐบาล

บทบาทและสถานภาพสตรีเริ่มได้รับความสนใจจากรัฐบาลอย่างจริงจังมากขึ้นเมื่อองค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งปีสตรีสากลขึ้นในปี พ.ศ. 2518 ส่งผลให้ประเทศไทยเริ่มมีการวางแผนพัฒนาสตรีระยะสั้น (พ.ศ. 2525-2529) แผนพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2525-2541) และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 5 ฉบับ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะยกระดับ

¹ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, ดร. "บทบาทของสตรีสมัยรัตนโกสินทร์: ศาสนา ความเชื่อ" สัมมนาวิชาการเรื่อง วิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมไทย: สตรีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (แผนกอิสระสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 22 สิงหาคม 2526).

บทบาทและสถานภาพสตรีไทยให้ดีขึ้น โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา อาชีพการงาน และความเป็นอยู่ใโนสังคม จากการศึกษาที่รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของบทบาทสตรีใโนสังคมไทยได้ส่งผลใให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพสตรีใเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยทางด้านสื่อมวลชน

จากการศึกษาวิจัย บทบาทและสถานภาพสตรีไทยของคณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรี 2524, พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ 2525 และมาลี พฤษพงษ์สวัสดิ์ 2529¹ พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทำให้บทบาทและสถานภาพสตรีในครอบครัวและใโนสังคมเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือสตรีไทยต้องรับภาระความรับผิดชอบมากขึ้น ทั้งงานภายในบ้านและงานภายนอกบ้าน ทำให้สตรีไทยต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาความรัก ปัญหาการศึกษา และปัญหาอาชีพการงาน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ได้กลายมาเป็นปัญหาชีวิตที่ไม่สามารถหาทางออกของปัญหาด้วยตนเองได้ จึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขปัญหา ประกอบทั้งลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่ไม่ต้องการเปิดเผยปัญหาส่วนตัวให้กับคนรู้จักทราบ ทำให้เกิดคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตใโนสังคมไทย

คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตได้ปรากฏใโนสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และนิตยสาร เป็นต้น แต่ใโนวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตใโนนิตยสารสตรีเนื่องจากนิตยสารสตรีมีบทบาทสำคัญใโนการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนั้นยังทำให้ทราบถึงลักษณะสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสังคมไทยสมัยนั้น รวมทั้งบทบาท และสถานภาพของสตรีใโนยุคนั้นด้วย คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิต ได้ทำหน้าที่ใโนการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ประสบปัญหาชีวิตมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากหลักฐานที่ได้จากการตรวจค้น ไมโครฟิล์มของนิตยสารสตรีจาก

¹โปรดดูหนังสือเหล่านี้ใโนบรรณานุกรมท้ายเล่ม

หอสมุดแห่งชาติ ท้าวสุกรี พบว่า คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตปรากฏขึ้นครั้งแรกในนิตยสารสตรีไทย เมื่อ พ.ศ. 2468 โดยแทรกไว้ในคอลัมน์อื่น เช่น บทบรรณาธิการนี้ หรือคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตของแม่ไสว ต่อมาใน พ.ศ. 2475 คอลัมน์นี้ได้ปรากฏขึ้นอีกในนิตยสารหญิงไทย ซึ่งตอบโดยเพทาย และนับแต่นั้นเป็นต้นมา คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตก็เป็นคอลัมน์หนึ่งที่ขาดไม่ได้ในนิตยสารผู้หญิงตราบนทุกวันนี้

ปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏในคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตมีหลายแบบหลายชนิด ดังเช่นปัญหาความรัก ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับบิดามารดา สามีกับภรรยา ปัญหาการศึกษา และปัญหาอาชีพการงาน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ได้สะท้อนถึงบทบาทและสถานภาพสตรีในยุคหนึ่งตามสภาพความเป็นจริงของสังคม รวมทั้งความคิด ความรู้สึกของสตรีภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในยุคหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตในช่วงเวลา 29 ปี เพื่อทราบถึงบทบาทและสถานภาพสตรีไทยในแต่ละยุคที่ทำการศึกษายู่ว่าเป็นอย่างไร โดยทำการศึกษาในนิตยสารสตรีสารเพียงฉบับเดียว เพราะสตรีสารเป็นนิตยสารสตรีรายสัปดาห์ฉบับหนึ่งที่มีระยะเวลาการออกจำหน่ายนานกว่านิตยสารสตรีฉบับอื่น โดยเริ่มวางจำหน่ายครั้งแรกในเดือนเมษายน พ.ศ. 2490 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้น สตรีสารได้ปรากฏคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตตั้งแต่เริ่มออกวางจำหน่ายจนถึงปัจจุบันนี้

ปัญหานำการวิจัย

1. ปัญหาในคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตสะท้อนบทบาทและสถานภาพสตรีอย่างไรบ้าง
2. แนวการตอบปัญหาชีวิต มีลักษณะอย่างไร
3. คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิต มีบทบาทและหน้าที่อย่างไรในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงเนื้อหาของปัญหาในคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตที่สะท้อนบทบาทและสถานภาพสตรีในแต่ละยุค
2. เพื่อศึกษาแนวการตอบของผู้ตอบปัญหาในคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิต
3. เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตในสังคมไทย

สมมติฐานของการศึกษา

1. คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตสะท้อนบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงไทยในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกัน
2. ภาพสะท้อนของบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงไทยแบ่งได้ 2 ประเด็น คือ บทบาทและสถานภาพในครอบครัว บทบาทและสถานภาพในสังคม
3. แนวการตอบของผู้ตอบปัญหาในคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตใช้แนวการตอบทางด้านจิตวิทยาและมนุษยวิทยา
4. บทบาทและหน้าที่ของคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตในสังคมไทย มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำผู้มีปัญหา ทำให้ผู้มีปัญหา เรียนรู้และปฏิบัติตามกฎระเบียบทางสังคม

ขอบเขตของงานวิจัย

ในงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาถึงภาพสะท้อนบทบาทและสถานภาพสตรีไทย จากคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตในนิตยสาร สตรีสาร โดยทำการศึกษาวิเคราะห์

1. เนื้อหาของคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตตั้งแต่ พ.ศ. 2494-2530 (ยกเว้นช่วง พ.ศ. 2500-2507 ที่คอลัมน์นั้นได้ขาดหายไป) รวมระยะเวลาที่ศึกษาทั้งสิ้น 29 ปี
2. จดหมายที่ลงตีพิมพ์ในคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิต ประมาณ 340 ฉบับ

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. ในงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาบทบาทและสถานภาพสตรีที่สะท้อนในนิตยสารสตรี-สารเพียงฉบับเดียวเท่านั้น โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ พ.ศ.2494-2530 ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเฉพาะส่วนหนึ่งของสังคมไทยเท่านั้น มิใช่สภาพสังคมไทยทั้งหมด
2. ระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ.2500-2507 คอลัมน์ตอบปัญหาในนิตยสาร สตรีสาร ได้ขาดหายไป เนื่องจากผู้ทำหน้าที่ตอบปัญหาชีวิตมีภาระหน้าที่ด้านอื่นทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ตอบปัญหาชีวิตต่อไปได้ และทำให้การศึกษาความสัมพันธ์ของคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวขาดหายไปด้วย (จินตนา 2, สัมภาษณ์)
3. การสัมภาษณ์กลุ่มผู้อ่านนิตยสาร สตรีสาร จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้อ่านนิตยสาร สตรีสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้อ่านดังกล่าว ไม่ครบถ้วนตามที่ผู้วิจัยต้องการเนื่องจาก ข้อจำกัดเรื่องเวลาในการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิตยสารผู้หญิง

เป็นนิตยสารที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสตรีในด้านต่าง ๆ เช่น การปรุงอาหาร การตกแต่งบ้าน การบริหารลูกเล็ก แนวโน้มของแฟชั่น เรื่องความรัก การตอบปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการบริการสังคมและความรู้ต่างๆ โดยจะออกจำหน่ายเป็นรายสัปดาห์หรือนานกว่านี้ โดยสม่ำเสมอเป็นประจำ ภายใต้อีชื่อเดียวกัน

คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิต

เป็นคอลัมน์ที่ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่ผู้มีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ โดยลงตีพิมพ์ทั้งปัญหาและคำตอบในนิตยสาร

การวิเคราะห์เนื้อหา

หมายถึง การวิเคราะห์ให้เห็นประจักษ์ชัดแจ้ง และการสำรวจเนื้อหาซึ่งแฝงอยู่กับการสื่อสาร โดยวิธีการจัดประเภท จัดทำตาราง สรุปเนื้อหา

และใจความต่าง ๆ เพื่อทราบถึงความหมายอันแท้จริง ความหมายที่
แอบแฝง รวมทั้งผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

- บทบาท¹ การแสดงออก ในทางปฏิบัติของสตรีที่ทำตามสิทธิและหน้าที่ที่สังคมกำหนดไว้
- สถานการณ์ การกำหนดสิทธิและหน้าที่โดยทั่วไปของสตรีที่อยู่ในครอบครัวและในสังคม
- บทบาทและสถานการณ์ เป็นบทบาทและสถานการณ์ในฐานะลูกสาว ภรรยา และมารดาในครอบครัว
ของสตรีในครอบครัว
- บทบาทและสถานการณ์ เป็นบทบาทและสถานการณ์ในด้านอาชีพการงาน และด้านการศึกษา
ของสตรีในสังคม
- บทบาทและสถานการณ์ เป็นบทบาทและสถานการณ์ในความรักของหนุ่มสาว
ในความรัก

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ทราบถึงบทบาทและสถานการณ์สตรีไทยที่สะท้อนจากคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิต
2. ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตในสังคมไทย

¹บุญเต็ม ไพเราะ, "สถานการณ์และบทบาทของสตรีในสังคมไทย", วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519,
หน้า 41.

3. ผลที่ได้จะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการพิจารณาถึง
แนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพสตรี

4. เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยในด้านที่ไม่มีผู้อื่นกระทำมาก่อน จึงคาดว่า
งานวิจัยชิ้นนี้จะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษานิตยสาร ไทยในแง่มุมอื่น ๆ ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย